

- 3 Varianty slova *biograf* se vyskytují hlavně ve městech v Čechách: podoba *biják* je častá téměř na celém území Čech s výjimkou některých pohraničních měst, varianta *bijásek* byla zachycena většinou pouze v jzč. oblasti a *bio* na sev. a záp. okrajích.

4 **biják, bijásek** SSJČ hovor. a slang.
bio SSJČ ob.

biograf SSJČ

Fi

414 **tramvaj** (2650) — *mapa s. 579*

- 1 M tramvajka
šalina — šálina
elektrika (eletrika, električka 31)
elinka (elina 31)

N tramvaj (tranvaj); lokálka 02, 82, 84

- 2 Mapa zachycuje názvy pro tramvaj. Tento typicky městský dopravní prostředek má počátky v druhé polovině 19. století. Jako pojmenování se uplatnily jen přejaté výrazy, a to slovo *tramvaj* (z angličtiny), běžné na celém zkoumaném území (a proto nemapované), a *elektrika* (z řeckého základu), a to rozšířením významu již užívaného slova. Je zajímavé, že názvy, charakteristické původně jen pro některá velká města, pronikly i do mluvy měst menších, kde veřejná doprava tohoto typu nikdy neexistovala. Zejména to platí o výrazu *šalina*, který byl kdysi omezen jen na Brno. SSJČ toto slovo – původem z něm. základu – charakterizuje jako obl. moravské a slangové.

Materiál vykazuje vedle rozdílů lexikálních též difference slovtvorné (*tramvaj* × *tramvajka*) i hláskové (*šalina* × *šálina*). Výraz *elinka* vznikl snad zkrácením spojení *elektrická linka*.

SSJČ slovo *tramvajka* hodnotí jako expr. zdrob., nelze však vyloučit, že koncové *-ka* je výraznějším příznakem morfologické charakteristiky (možná, že i podle slova *elektrika*).

Generační rozdíly se u této položky projeví jen tím, že v mladší vrstvě je běžnější výraz *tramvaj* a ve starší označení *elektrika*. V pohraničních městech, kde se výzkum prováděl pouze u mladé generace, bylo slovo *elektrika* zachyceno jen zřídka.

- 3 Mapa odráží výraznou pojmenovací trichotomii. Spíše jen na Čechy se omezuje výraz *elektrika*. Z měst v již. Čechách se dokládá varianta *elinka*. Slovo *šalina* s hláskovou variantou *šálina* je běžné především v střm. a jm. městech a též ve městech na Slovákku. Pro větší část Slezska je typické označení *tramvajka*.

4 **elektrika** SSJČ ob., *električka* sloven.
elinka SSJČ též *elina, ela* říd., hovor, a slang.

šalina SSJČ obl. mor. a slang.
tramvajka SSJČ expr. zdrob., *tramvajka* hluž.

Fi

415 **učnice** (2658) — *mapa s. 579*

učeň (2657)

- 1 M učednice
učnice
učeňka — učenka

- 2 V označování učnice, dívky v učebním poměru, se v městské mluvě projevila slovtvorná trichotomie (*učnice* × *učednice* × *učeňka/učenka*). Mapujeme také hláskovou diferencí *ň* × *n* (*učeňka* × *učenka*). Při mapování jsme nesledovali výskyt nepřehlasovaných forem *učnica, učednica*, zapsaných zejména u starší vrstvy na Moravě, tedy v oblasti, kde nenastala přehláska 'a > e, srov. ČJA 5, 1.

SSJČ uvádí jako spisovné výrazy *učnice, učednice* i *učeňka*; poslední uvedená forma je charakterizována jako řidší. Výrazy *učnice* a *učeňka* jsou příznačné spíše pro mladší vrstvu, zatímco podobu *učednice* užívá častěji generace starší.

- 3 Zeměpisně se projevil protiklad mezi formou *učednice*, která je typická především pro Čechy, a podobou *učnice*; ta je nejběžnější na Moravě, ale je doložena též z příhraničních oblastí Čech.